

Жених про запас

Девід Герберт Річард Лоуренс

Оповідання

Переклад: Наталія Стирнік

— Ой, як я втопилася! — збуджено вигукнула Френсіс, і зразу ж важко сіла на траву під живоплотом. Здивована Анна помовчала, але, вона вже звикла до примх своєї улюбленої сестриці, тож зрештою промовила:

— Хіба вчора ти не була втомлена після такої самої далекої поїздки з Ліверпуля?

І вона сіла поруч із своєю сестрою. Анна була розсудлива дівчинка років чотирнадцяти, налита як яблучко. Френсіс — набагато старша за неї; їй було років двадцять три, ексцентрична й запальна. Домашні вважали її красунею і розумницею. Знервовано і розпачливо вона смикала на своїй сукні ґудзики. Її гарний профіль, облямований чорним волоссям, і щоки з рум'янцем груші скидалися на маску, а її тонка засмагла рука нервово тремтіла.

— Та ні, поїздка тут ні до чого, — сказала вона, наче дивуючися з нетямущості Анни. А та зацікавлено подивилася на свою улюблену сестру. У своїй самовпевненій манері дівчинка розглядала це ексцентричне явище. Але раптом вона побачила себе очами Френсіс, відчула, як її темні збуджені очі кидають їй виклик, і вона відвела свої очі. Цей тривалий відкритий погляд був властивий Френсіс, він бентежив людей своєю раптовою нестямністю.

— Що з тобою діється, голубонько? — запитала Анна, обвиваючи руками тонкий стан своєї сестри. Френсіс нервово засміялась і пригорнулася до молодшої сестрички.

— Я просто трішки втопилася, — прошепотіла вона, ледве не плачучи.

— Так, звичайно, ти втопилася, а що ж ти хотіла? — заспокоювала її Анна. Френсіс забавляло, що Анна ставиться до неї, немов матір. До того ж Анна була ще в безтурботному віці підлітка, тож чоловіки майже не цікавили її, у той час, коли Френсіс, у свої двадцять три, вже зазнала від них надто багато страждань.

Навколо панувала ранкова тиша. Все сяяло, а схил горба, здавалося, випромінював тепло. Брунатний дерен здавався трохи випаленим, листя дубів також вигоріло. Крізь почорніле листя жевріли червоні та рожеві дахи селища.

Верби, які росли над струмком, біля підніжжя пасовища, раптово затремтіли і засяяли, немов діаманти. Їх торкнувся подих вітру. Анна знову простягла ноги і поклала на коліна жменю лісових горіхів, біло-зелених, вкритих листочками, один бік яких мав засмаглий відтінок: від коричневого до рожевого. Вона почала лузати і їсти зернята. Френсіс сиділа з похиленою головою і думала про щось сумне.

— А ти знаєш Тома Смедлі? — почала молодша сестра, виколупуючи зерня з шкаралупи.

— Здається, знаю, — саркастично відповіла Френсіс.

— Отож, він дав мені дикого кролика, якого спіймав, щоб той жив разом із моїм

свійським, і він досі живий.

— Оце то подія, — відповіла Френсіс, відсторонено й іронічно.

— Саме так! Він збирався повезти мене на свято в Оллертон[1], але так і не повіз. Послухай-но, він узяв із собою служницю пастора. Я їх бачила.

— Так йому було треба, — сказала Френсіс.

— Ні, не треба було! І я йому це сказала. І сказала, що я повинна розповісти тобі — і я це зробила.

Вона розкусила горіх, витягла зерня і задоволено стала його жувати.

— Мені до того байдуже, — сказала Френсіс.

— Може й так, але я все одно на нього розгнівалася.

— Чому?

— Тому що він не має права зустрічатись із служницею.

— Він має на це повне право, — впевнено і стримано відповіла Френсіс.

— Ні, не має, після того, як сказав, що візьме мене.

Френсіс засміялась.

— Ось про що я забула, — сказала вона і запитала: — А що він сказав, коли ти пообіцяла розповісти мені?

— Він засміявся і сказав: "Вона не буде цим перейматися".

— Він мав слушність, — презирливо чмихнула Френсіс.

Запанувала тиша. Пустопаш, з висохлим білоголовим чортополохом, кущами шипшини, ялівцем з коричневою лускою, в яскравому сонячному сяйві, здавався примарним. На тому боці струмка починався безмежний візерунок сільськогосподарських культур, біла шахматка ячмінної стерні, коричневі квадрати пшениці, смуги пасовищ темно-зеленого кольору, червоні смуги перелогу з лісом і сільцем, темним, як орнамент, який веде у далечінь, аж до пагорбів; шаховий візерунок ставав усе менший і менший, доки у чорнуватому серпанку жарі, далеко-далеко, виднілися тільки білі квадрати ячмінної стерні.

— Поглянь-но, осьдечки кроляча нора, — раптово вигукнула Анна. — Може, подивимось, чи вискочить звідти кролик? Повір, тобі не треба буде довго чекати.

Дівчата сиділи нерухомо. Френсіс спостерігала за тим, що оточувало її; все виглядало незвичайно й непривітно: важкі зеленуваті ягоди бузини на пурпурних стеблинах, вилиск пожовтілих яблук-кисличок, які росли високо гронами, звисаючи з живоплоту; виснажене, зів'яле листя примули, лежало біля підніжжя тину, — все було незвичним для неї. Раптом вона помітила якийсь рух. По теплому червоному ґрунті тихенько рухався, принюючись до всього, гладенький та темний, як тінь, кріт; рухаючись навколо, він був то такий жвавий, то такий тихий, подібно справжнісінькому привиду *радості життя*. Спочатку, за звичкою, Френсіс хотіла сказати Анні, щоб вона вбила маленького шкідника. Але на сьогодні в неї було забагато випробувань. Вона спостерігала, як звірятко чалапало, принюхувалось, торкалося до всього, відкриваючи щось нове, бігало у сліпоті, до нестями захоплене сонячним світлом і гарячими незнайомими предметами, які лоскотали його животик і носик. Вона відчула гостру

жалість до маленького створіння.

— Послухай, Френ, поглянь-но! Це кріт.

Анна підвелась зі свого місця; вона стояла, спостерігаючи за темним створінням, що не усвідомлювало небезпеку. Френсіс стурбовано насупилась.

— Він не тікає, правда? — сказала впівголоса дівчинка. Потім вона поволі наблизилась до тварини. Від дотику руки кріт зашльопав геть. Умить Анна наступила на нього, але не придавила. Френсіс бачила, як пручаються рожеві лапки звірятка, як крутиться та смикається його гострий носик, як він вигинається під підошвою черевичка.

— Він так звивається, — сказала дівчинка, насуплюючи брови, охоплена моторошним передчуттям. Вона нахилилася подивитись на свого полоненого. І зараз Френсіс могла бачити, як за підошвою рухаються посинілі лопатки крота, як жалісно крутиться незряча мордочка, як нестямно борсаються плоскі рожеві лапки.

— Убий його, — сказала вона, відвертаючись.

— А я не можу, — засміялась Анна, морщачись. — Якщо тобі хочеться, то вбий.

— Мені *не* хочеться, — відповіла Френсіс напружено.

Після кількох невдалих спроб, Анні вдалося схопити звірятко за зашийок. Воно відкинуло голову назад, замотало своєю довгою незрячою мордочкою, його паща нагадувала своєрідний овал, на краях якого було видно крихітні рожеві зубки. Широко роззявляючи її, кріт корчився від судом. Тіло висіло важке і незграбне.

— А воно кусюче, — сказала Анна, ухиляючись від його зубів.

— Що ти збираєшся робити з ним? — різко запитала Френсіс.

— Його треба вбити. Подумай-но, скільки шкоди вони завдають. Я заберу його додому, і нехай батько або хто-небудь уб'є його. Я не відпущу його.

Вона сяк-так сповила крота у носову хусточку і сіла поруч з сестрою. Запанувала тиша, Анна намагалася вгамувати крота.

— Цього разу ти зовсім не згадувала про Джіма. Ти часто бачилася з ним у Ліверпулі? — несподівано запитала Анна.

— Раз або двічі, — відповіла Френсіс, приховуючи свої почуття.

— Ти більше не закохана в нього, чи не так?

— Хочу сподіватися, що ні, враховуючи, що він заручений.

— Заручений? Джімі Баррасс! Подумати тільки! Мені й на думку не спадало, що він може бути зарученим!

— Чому б і ні, він має на це таке саме право, як і решта людей, — відрізала Френсіс. Анна вертіла в руках крота.

— Нехай так, — нарешті сказала вона, — проте я ніколи б не подумала, що Джімі здатен на це.

— Чому б і ні? — різко запитала Френсіс.

— Я не знаю, проклятий кріт, ані секунди не може посидіти спокійно! А з ким Джімі заручився?

— Звідки мені знати?

— Я подумала, чому б тобі не запитати його, адже ти його давно знаєш. Мені здається, що він вирішив заручитись саме тепер, коли отримав науковий ступінь доктора хімічних наук.

Френсіс засміялася через силу.

— А це тут до чого? — запитала вона.

— Впевнена, що дуже до чого. Він тепер хоче відчувати себе важливою персоною, тому і заручився. Ну ж бо, припини; залізь назад!

Але тепер кроту майже вдалося вибратись назовні. Він з усіх сил борсався і крутився, вертів своєю загостреною сліпою мордочкою, його паща залишалася роззявленою, немов маленька шахта, його великі зморщені лапки витягнулися.

— Лізь назад, негайно! — нервувалася Анна, засовуючи маленьке створіння вказівним пальцем, намагаючись утиснути його назад, у носову хусточку. Несподівано він хапнув її за палець.

— Ой! — зойкнула вона. — Він мене укусив.

Вона кинула його на землю. Приголомшене сліпе створіння вертілося навколо себе. Френсіс закричала. Вона сподівалась, що воно миттю втече, як миша, але воно залишалося на місці, намагаючи все навколо себе; вона хотіла закричати, щоб воно геть зникло. Анна рішуче схопила палицю своєї сестри. Один удар — і кріт був мертвий. Френсіс була вражена й шокована. Якусь мить маленький бідолаха судомно тремтів, і наступної секунди він уже лежав як мішечок, нерухомий і чорний — ніякої боротьби, ледь-ледь здригуючись.

— Він мертвий! — сказала Френсіс, затамувавши подих. Анна витягла пальця з свого рота, подивилась на крихітні сліди укусу й промовила:

— Так, він мертвий, і я цьому рада. Ці кроти — злі, шкідливі створіння.

На цьому її лютя ніби угамувалась. Вона підняла мертву тваринку.

— У нього така чудова шкірка, — замріяно промовила вона, гладячи хутро своїм вказівним пальцем, а потім доторкнувшись щічкою.

— Обережно, — різко сказала Френсіс, — ти замажеш спідницю кров'ю!

Яскраво-червона крапля крові висіла на маленькій мордочці, ось-ось упаде. Анна струсила її на кущ дзвіночків. Френсіс ураз заспокоїлась; і в цей момент вона подорослішала.

— Вважаю їх слід убивати, — сказала вона, і якась сумна байдужість опанувала нею. Мерехтіння диких яблунь, пишність діамантових верб, — усе це тепер здавалося їй незначним, ледь вартим уваги. Щось померло в ній, все втратило відчуття гостроти болю, усе потьмяніло. Вона була спокійна, байдужість затьмарила її журбу. Підвівшись, вона попрямувала вниз до струмка.

— Гей, зачекай мене, — закричала Анна і, спотикаючись, побігла за нею.

Френсіс стояла на місточку, дивлячись на червоне багно, потоптане худобою. Там не залишилось ані краплі води, але все пашило зеленню, соковитістю. Вона запитала себе, чому вона так мало турбується про Анну, яка так любить її? Чому вона так мало піклується про інших? Відповіді не було, проте вона відчувала швидше затяту гордість у

своїй самотності й байдужості.

Вони пішли полем, де рядками стояли копи ячменю; прямі світлі стебла схилялися до землі. Стерня знебарвилась через спекотне літо; все навкруги виблискувало сліпучою білизною. Дальше поле вабило очі приємними ясними барвами — на ньому зростав другий врожай зернових; з темно-зеленої щітки пагонів подекуди визирали рожеві шишечки квіток конюшини. Пахощі рослин були не сильними і ледь помітними. Дівчата йшли одна за одною, Френсіс попереду.

Біля воріт парубок косив траву для вечірньої годівлі худоби. Коли побачив дівчат, він припинив косити і стояв, чекаючи. Біла сукня з муслину, в яку була одягнута Френсіс, пасувала їй. Вона йшла з почуттям гідності, байдужа і безтурботна. Її спокій, проста, невимушена хода його схвилювали. Цілих п'ять років вона кохала Джімі, який десь там довершував свою освіту і не обіцяв нічого певного. А що до цього юнака; він цікавив її тільки трохи.

Том був середнього зросту, міцної статури і білолиций. Але на сонці лице його почервоніло, і засмаглість надавала йому здорового й привабливого вигляду. Він був на рік старший за Френсіс; він давно вже почав би домагатися її уваги, якби вона забажала цього. А поки він жив своїм життям; приязно спілкувався з багатьма дівчатами, але залишався незалежним і не мав проблем. Єдине, чого він бажав: він бажав мати жінку. Він підтягнув штани трохи ніяково, коли наближались дівчата. Френсіс була надзвичайною, витонченою натурою; він мріяв про неї, відчуваючи приємне хвилювання. І в нього затамовувало подих. Чомусь саме цього ранку його вабило до неї дужче, аніж зазвичай. Вона була одягнена у біле. Але він, навіть не усвідомлюючи цього, знав, чого бажає. Його почуття ніколи не було таке свідоме і рішуче.

Френсіс знала, що їй робити. Том був ладен любити її, тільки-но вона йому дозволить. Тепер, коли вона не могла бути з Джімі, вона цим особливо не переймалася. Але вона все-таки повинна мати що-небудь. Якщо їй не дістався найкращий — Джімі, якого вона вважала кимось на кшталт сноба, вона може отримати трохи гіршого — Тома. Нехай. Різниця незначна.

— Так ти повернулася! — сказав Том. І вона відчула невпевненість у його голосі.

— Ні, — засміялась вона, — я все ще у Ліверпулі.

І відчуття прихованої інтимності примусило його почервоніти.

— Так це — не ти? — запитав він.

Її серце забилося від задоволення. Вона подивилась йому в очі і на мить була за одно з ним.

— Чому, як ти вважаєш? — засміялась вона.

Він трохи підняв капелюха збентеженим жестом. Він подобався їй: його дивні манери, його гумор, і його неосвіченість, і некваплива мужність.

— Послухай, поглянь-но сюди, Томе Смедлі, — втрутилась Анна.

— Кріт! Ти знайшла його мертвим? — запитав він.

— Ні, він мене укусив, — відповіла Анна.

- Ось що, і через це ти роздрочилася, чи не так?
- Ні, не так, — неприязно сказала Анна. — Що за мова!
- А що не так?
- Я терпіти не можу, коли ти розмовляєш грубо!
- Терпіти не можеш?

Він мигцем поглянув на Френсіс.

— Це не ввічливо, — сказала Френсіс. Насправді їй було байдуже. Хоча зазвичай вульгарна мова дратувала її, адже Джімі був джентльмен. Проте, як розмовляє Том, не мало для неї значення.

- Я хотіла б, щоб ти не розмовляв зі мною непристойною мовою, — додала вона.
- Ось як, — відповів він обурений, торкаючись свого капелюха.
- І взагалі ти можеш так розмовляти, правда? — усміхнулась вона.
- Доведеться мені таки спробувати, — сказав він з вельми удаваною галантністю.
- Що спробувати? — запитала вона весело.

— Розмовляти з тобою непристойною мовою, — відповів він. Френсіс зашарілася, на мить нахилила голову, потім весело засміялась, неначе їй сподобався цей грубий жарт.

— Ти що, думай, що говориш, — вигукнула Анна, застерігаючи хлопця ляпасом по руці.

— Тобі не доводилося б багато разів давати ляпаса ось тому кроту, — сказав він, скочивши на безпечну відстань і потираючи руку.

— Безсумнівно, він помер від одного удару, — сказала Френсіс, з легковажністю, яка була їй відразлива.

- А ти не здатна їх убивати, — сказав він, повертаючись до неї.
- Не знаю, можливо, коли я сердита, — рішуче сказала вона.
- Не може бути! — заперечив він, наче це йому важило.
- Змогла б, — додала вона впевненіше, — якби було треба.

Він не відразу зрозумів її засторогу.

- А ти не вважаєш, що це треба? — запитав він недовірко.
- Ну-у, якщо справді? — сказала вона, поглянувши на нього холодним поглядом.
- Я гадаю, що так, — відповів він, одвівши очі, але наполягаючи на своєму.

Вона засміялась.

- Однак мені цього не треба, — сказала вона зневажливо.
- Так, твоя правда, — відповів він.

Вона засміялась якось невпевнено.

— Я знаю це, — сказала вона; і настала ніякова пауза.

— Чому тобі хочеться, щоб я убивала кротів, — через деякий час поцікавилася вона.

— Вони завдають нам великої шкоди, — пояснив він розгнівано і впевнено.

— Добре, наступного разу, коли мені трапиться кріт, я подумаю, — пообіцяла вона з викликом. Їхні очі зустрілись, і вона відчула, що сили залишають її; її гордість була стривожена. Його охопило збентежене відчуття перемоги, він був збитий з пантелику,

немов віддався силі долі. Дівчина посміхнулась і рушила далі.

— Так, — сказала Анна, коли сестри йшли пшеничним полем, — я звичайно й гадки не маю, про що ви так довго розмовляли.

— Та невже? — засміялась Френсіс.

— Так. У будь-якому випадку, на мою думку, Том Смедлі, набагато кращий за Джімі, а також — гарніший.

— Може й так, — байдуже озвалася Френсіс.

Наступного дня, після таємного, тривалого полювання, вона знайшла ще одного крота, який бавився на осонні. Вона вбила його і ввечері, коли Том прийшов до воріт викурити свою люльку після вечері, принесла йому мертве створіння.

— Ось де ти, — сказала вона.

— Ти впіймала його? — запитав він, беручи оксамитове тільце пальцями й ретельно розглядаючи його. Він робив це навмисно, приховуючи своє хвилювання.

— Ти гадав, що я не зможу? — запитала вона, і її обличчя було близько від обличчя Тома.

— Ні, я так не думав.

Вона засміялась йому в обличчя, дивним сміхом, який на мить забив її подих, її хвилювання, і печаль, і відчайдушність бажання. Том виглядав наляканим та збентеженим. Вона взяла його за лікоть.

— Ти підеш за мене? — запитав він через силу стривожено.

Вона відвернула своє обличчя від нього, невпевнено засміявшись. Кров ударила йому в голову, сильному, переможному. Він опирався цьому почуттю кохання. Але воно переслідувало його, і він не міг опертися йому. Він дивився на її привабливу, спокусливу шию, і несамовите кохання та ніжність пробуджувались у його душі.

— Треба сказати твоїй матері, — сказав він. І він стояв страждаючи, вгамовуючи свою пристрасть заради неї.

— Так, — відповіла вона ледве живим голосом. Але в цьому неживому голосі відчувався трепіт задоволення.

[1] Оллертон — містечко у Ноттінгемширі, відоме як Алретон, або Аллертон. Із середини 1920-х років головною індустрією селища став видобуток вугілля. Шахтарі мали пристойні будинки, з садами та з усіма вигодами: гаряча вода постачалась прямо з шахти. Але часи змінювались, і шахту закрили. Потім мешканці Оллертона стали вирощувати хміль. Оллертон — це мальовниче містечко з гарними вулицями та ринком, так званим "хмельовим ринком". Відвідування цього ринку, наче ярмарку, вважалося своєрідним святом для всієї округи.

Переклад: Наталія Стирнік